

Norsk studentorganisasjon

Lakkegata 3 / 0187 Oslo

T: 22 04 49 70

F: 22 04 49 89

E: nso@student.no

W: www.student.no

Høringsuttalelse

Høring - Regjeringens langtidsplan for forskning og høyere utdanning

"NSO ønsker en konkret og ambisiøs plan som er retningsgivende for sektoren."

INNSPILL TIL LANGTIDSPLAN FOR FORSKNING OG HØYERE UTDANNING

Norsk studentorganisasjon (NSO) ønsker å takke for muligheten til å komme med innspill til langtidsplanen for forskning og høyere utdanning. NSO ønsker her å skissere noen temaer som vi mener langtidsplanen bør drøfte og ta stilling til. I vårt innspill ser vi på hva forskningsmeldingen legger opp til som hovedområder, og tar utgangspunkt i dette.

Langtidsplanen sett i lys av andre prosesser

Først ønsker vi å kommentere tidspunktet for fremleggelse av langtidsplan. Vi mener det er nødvendig at en langtidsplan er plan for oppnåelse av politiske målsetninger for sektoren. Slike målsetninger har vi sett i forskningsmeldingen, men vi avventer fortsatt en lovet stortingsmelding om høyere utdanning. Vi mener det er nødvendig at det gjennom stortingsmeldinger er definert konkrete målsetninger, og at en langtidsplan svarer på disse målene ved å beskrive virkemidler for måloppnåelsen. Vi vil derfor poengtere at en langtidsplan må justeres etter nye politiske målsetninger, og at prosessene i tilknytning til dette sees i sammenheng med kommende stortingsmeldinger, eventuelle endringer i finansieringssystemet og andre prosesser.

Hva skal en langtidsplan være?

NSO ønsker en konkret og ambisiøs plan som er retningsgivende for sektoren. NSO mener den bør være oppbygd som en økonomisk investeringsplan, slik at det som leveres av løfter er etterprøvbart. Den skal si noe overordnet om hvordan målsetninger i sektoren skal løses i perioden. Videre ønsker NSO at planen skal si hvilke forventninger regjeringen har til sektoren, men aller mest om hva sektoren kan forvente av regjeringen. Slik kan vi få en langtidsplan som både er overordnet, retningsgivende og etterprøvbar.

Langtidsplanen bør videre si noe om hvordan regjeringen vil finansiere de fem strategiske målene som er definert i forskningsmeldingen.

For at studenter skal kunne være en ressurs i forskning og utdanning mener NSO at heltidsstudenten må gjeninnføres.

Studieplasser

NSO er kritisk til nåværende system for hvordan studieplasser fordeles og finansieres. NSO mener det er skadelig for kvaliteten på både utdanningen og forskningen at kompetansen spres utover på mange institusjoner. Eksempelvis finnes det et trettitalls utdanningsinstitusjoner som tilbyr økonomi og administrasjon. Det er spesielt tilfelle innenfor studier i de laveste finansieringskategoriene, fordi dette er studenter som er billige å tilby ved studiestedet.

NSO ser store utfordringer knyttet til hvordan studieplasser finansieres, og mener at den resultatbaserte komponenten innenfor forskning og utdanning baserer seg på kvantitative indikatorer istedenfor indikatorer for kvalitet. NSO mener at det er positivt med bruk av incentiver, gitt at de baserer seg på mer kvalitative indikatorer enn det som gjøres i dag.

Fordelingsmetoden ble endret ved Kvalitetsreformen i 2003, og en økning i antall studie-plasser fulgte som resultat av dette. NSO mener at de endringene som ble gjort den gang-en ikke nødvendigvis har ført til en sektor med en høyere kvalitet slik målsetningen var. Det bør bli en klarere sammenheng mellom hvem som får tildelt studieplasser og institusjone-nes kapasitet. Med kapasitet mener vi først og fremst utdanningsareal og antall vitenskape-lig ansatte. En stor utfordring som en langtidsplan bør kunne gi svar på er rekkefølgen kostnadene kommer i. Med nåværende system tildeles det studieplasser til institusjoner som ikke har kapasitet til å ta de i mot, noe som fører til et stort behov for tiltak som kan øke kapasiteten. NSO mener at det først må defineres hvilke områder institusjonen er god på eller har nasjonalt ansvar for, deretter må det komme midler til eventuelle nybygg eller re-novering om kapasiteten tilsier det, før institusjonen til sist tildeles nye studieplasser.

- NSO mener at en langtidsplan skal knytte studieplasser opp mot institusjoners ka-pasitet og hvilket område institusjonen har fortrinn innenfor.

Langtidsplanen skal legge klare føringer for tildelingen av studieplasser for mer enn ett år frem i tid, fordi dette vil bidra til å gi institusjonene rom for langsiktig planlegging og gjen-nomføring. Om størrelsen på kullene som skal inn i høyere utdanning øker, og tildelingene gjøres på grunnlag av dette, må tildelingene gjøres gradvis. Dette for å hindre en eksplosiv og ukontrollert vekst. En vekst som går ut over den kapasiteten som institusjonen har vil gå på bekostning av forskning- og utdanningskvaliteten.

- NSO mener at langtidsplanen må legge til rette for tildelinger av studieplasser ba-sert på institusjonenes faktiske kapasitet, slik at ikke kvaliteten på utdanningen svekkes.

NSO mener også at bruken av frie studieplasser innenfor ulike kategorier skal minimalisere-s, fordi frie studieplasser blir tildelt innenfor en finansieringskategori og kan fritt benyttes på hvilket som helst område. I dag blir disse frie studieplassene ofte benyttet på områder hvor institusjonen har gode søkertall og der hvor studentene er billige å utdanne. NSO me-ner dette er uheldig. NSO opplever at det i dag er søkermassen som bestemmer hva insti-tusjonen skal tilby av utdanninger, og ikke de nasjonale behovene slik NSO ønsker. Om frie studieplasser skal benyttes, bør de gis innenfor de områder institusjonen har komparative fortrinn eller nasjonalt ansvar.

- NSO mener at langtidsplanen skal legge opp til at frie studieplasser kun skal tildeles innenfor de områder institusjonen har komparative fortrinn eller nasjonalt ansvar, dette for å opprettholde noe av institusjonenes autonomi og frihet.

Forskning og formidling

Norge skal satse på sterke og internasjonalt konkurransedyktige forskningsmiljøer. For å bygge opp satse videre på slike fremragende miljøer, mener vi at det må gjøres satsninger som øker institusjonenes handlingsrom. Handlingsrom og mulighet for endring av forsk-ningssatsninger etter samfunnets behov krever økonomisk forutsigbarhet. Utviklingen de siste årene har vært en økt satsning på strategiske midler og prosjektfinansiering, fremfor

økning av basisbevilgninger. Å satse på prosjektmidler og strategiske tildelinger er viktig for at sterke fagmiljøer skal kunne utvikle sin konkurransedyktighet. Men vi ønsker også å se en tydeligere økning av basisbevilgninger for å gi rom for stabile miljøer med forutsigbarhet over tid. En viktig del av sterke forskningsmiljøer er faste vitenskapelige ansatte som bygger opp miljøer over tid, skaper internasjonale nettverk, og veileder unge forskere. Studentaktiv forskning på bachelor- og masternivå er en nødvendig prioritering for å sikre rekrutteringen til både nåværende etablerte og fremtidige forskningsmiljøer. Vi ønsker derfor en konkret langtidsplan som innebærer en økning av basisbevilgningene til institusjonene over tid.

NSO mener langtidsplanen må legge vekt på å se forskning og utdanning i sammenheng, og legge til rette for at forskningspolitikken på universiteter og høyskoler også fører til høy kvalitet på utdanningene.

- NSO mener at langtidsplanen må sette tydelige økonomiske mål og rammer for økning av institusjonenes grunnbevilgninger.

Et viktig prinsipp for utvikling av kunnskap og kunnskapsspredning er åpen tilgang til kunnskap. Regjeringen har som målsetning at alle artikler som er helt eller delvis offentlig finansiert enten skal publiseres åpent tilgjengelig. Publiseringer i åpent tilgjengelige tidsskrifter krever forfatterbetaling, en betaling det er nødvendig for institusjonene å finansiere. NSO mener regjeringens politikk på publisering i åpne tidsskrifter og arkiver må følges opp med bidrag til institusjonenes finansiering av forfatterbetalingen av publisering i slike tidsskrift. NSO ønsker derfor at en langtidsplan legger opp til finansielle bidrag til å støtte opp under lokale eller nasjonale publiseringsfond for publisering i åpne tidsskrift.

- NSO mener at en langtidsplan skal inneholde satsninger på forskningspublisering i åpne tidsskrift og legge opp til langsiktige bidrag til finansiering av lokale eller nasjonale fond for åpen publisering.

Bygg og infrastruktur

Langtidsplanen bør gi sektoren innblikk i hvor stort behovet er for oppussing av eksisterende bygningsmasse og finansiering av nybygg. Langtidsplanen har potensiale til å si noe om hvilke målsetninger og konkrete planer for oppussing og finansiering av nybygg regjeringen har, og ikke minst når disse skal realiseres.

Etterslepet etter nybygg er prekært, og det ligger allerede flere søknader fra institusjoner i kø hos regjeringen. Det er i tillegg et stort etterslep på renovering, og for universitetene er dette på 11,5 milliarder kroner. For universitetene som eier byggene sine selv er ikke økonomien tilstrekkelig til å sette av nok ressurser til dette, og for høyskolene er ikke bevilgningene tilstrekkelig for å bygge og renovere slik at bygningsmassen er stor nok, og av god nok kvalitet.

Forfallet vi ser nå går på bekostning av kvaliteten på forskning og høyere utdanning, noe som kommer klart frem i en rapport fra riksrevisjonen som viser at 81 % av de dårlige bygningene ved universitetene er knyttet til kjernevirksomheten.¹

- NSO mener at en langtidsplan skal legge de overordnede økonomiske rammene for opprustning av eksisterende bygningsmasse og bevilgninger til nybygg.

I forskningsmeldingen kommer det frem at en av regjeringens overordnede målsetninger er følgende: «å heve kvaliteten ytterligere for å skape noen flere forsknings- og utdanningsmiljøer i internasjonal toppklasse». Skal forskningen i Norge greie å holde følge med utviklingen i andre land, og samtidig oppnå at noen miljøer er i den absolutte internasjonale toppklasse, mener NSO at det må investeres betydelig i infrastrukturen til forskning.

- NSO mener at langtidsplanen skal inneholde en investeringsplan for forskningsinfrastrukturen.

Vi har et kapasitetsproblem innenfor høyere utdanning. Dette er på grunn av mangel på utdanningsareal og at kvaliteten på store deler av disse utdanningsarealene er for dårlig grunnet manglende investeringer i bygningsmassen.

I følge befolkningsprognosene SSB vil antallet innbyggere i landet øke til seks millioner i 2029 og kan passere sju millioner innen 2050. Den største befolkningsveksten vil være i de store byene og da spesielt i Oslo. Det gjør at antall studenter i Norge mest sannsynlig vil øke vesentlig i løpet av de neste 30 årene. Derfor er det viktig at det blir investert tungt i bygningsmassen slik at dagens utdanningsareal blir utvidet for både å løse dagens og fremtidens kapasitetsutfordringer ved de ulike utdanningsinstitusjonene.

Arbeidsdeling og konsentrasjon

Etter at Kunnskapsdepartementet opprettet SAK-midlene har flere institusjoner sett på mulighetene for fusjonering, med varierende hell. Intensjonen med midlene var å skape samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon i sektoren. Ut fra NSO sitt synspunkt har vi kun sett resultater som har gitt oss konsentrasjon av institusjoners administrasjon, og noe samarbeid. For oss er det noe uklart hvordan fusjoner i seg selv bidrar til samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon, da vi i dag har et system som bidrar til at fusjoner er drevet av ønsket om universitetstittel, mer midler og bedre rettigheter, fremfor bedre kvalitet.

Vi ønsker en fremtidig sektor med betydelige satsninger på sterke og strategiske miljøer. For oss innebærer dette at man stiller spørsmål om hvilke og hvor mange institusjoner som skal drive med det samme. Vi ser det som opplagt at mer robuste og samlokaliserte fagmiljøer vil bidra til mer forskningsutvikling og bedre resultater. Det er naturlig at det igjen stilles spørsmål om behov for endringer i institusjonslandskapet, og behovet for politisk styring av institusjonenes samfunnsoppdrag. Vi ønsker derfor at det gjennomføres nye utredninger om organiseringen og dimensjoneringen av universitets- og høyskolesektoren. Som ledd i en slik utredning finner vi det nødvendig at institusjonene gis i oppdrag å kontinuerlig evaluere

---

¹ http://www.riksrevisjonen.no/Rapporter/Documents/2012-2013/Dokumentbase_3_4_2012_2013.pdf

sin fagporteføljes faglige kvalitet, egenart og robusthet. Evalueringene skal legges til grunn for eventuelle nedleggelse av programmer. Vi ser med glede på at det i brevet til høringsinstansene er stilt spørsmål om nettopp dette, men ser behovet for at institusjoner gjennomfører større evalueringer som vil kreve mer tid enn det er rom for i en slik innspillsrunde.

Det er fra vår side ønskelig at eksterne parter involveres i vurderinger av institusjoners fagmiljøer. Ved justeringer i en langtidsplan er det ønskelig at man over tid får en plan som (på bakgrunn av vurderinger av svake og sterke miljøer) framsetter tydelige strategiske satsninger basert på hvilke miljøer som har evne og kapasitet til dette.

Vi ønsker også å stille spørsmål ved sektorens mulighet til å fordele arbeid mellom institusjoner og fagmiljøer, og ser det som nødvendig at strategiske satsninger fra politisk hold innehar forventninger til arbeidsdeling mellom institusjoner. NSO mener videre at langtidsplanen må ta stilling til hvilken rolle fagskolene skal ha i fremtidens utdanningssektor.

- NSO mener at en langtidsplan på sikt skal ta stilling til strategiske satsninger med tanke på institusjonenes komparative fortrinn.
- NSO mener at kriteriene og formålet med SAK-midlene må vurderes. Fra NSOs side er det ønskelig med mer arbeidsdeling i sektoren.

NSO mener at Senter for fremragende utdanning (SFU) er et veldig godt virkemiddel for å fremme god utdanningskvalitet, men at disse må intensiveres både i antall senter og med tanke på hvor store pengebeløp de utløser for at de skal få den tilsiktede effekten. Vi mener derfor at summen midler knyttet til hvert senter skal økes og tilsvare beløpet senter for fremragende forskning mottar, samt at man legger opp til å øke antall senter i løpet av perioden for langtidsplanen.

- NSO mener at beløpet SFU mottar årlig skal tilsvare beløpet som senter for fremragende forskning mottar.
- NSO mener at antall SFU-er skal økes i løpet av langtidsplanens periode.

Avsluttende kommentarer

I dette innspillet til langtidsplanen har NSO valgt å løfte temaene som vi mener er spesielt viktig at langtidsplanen sier noe om. Vi mener at utfordringene som ligger innenfor hvert område er komplekse, og det bør derfor kun legges overordnede føringer for sektoren på områdene. NSO mener det vil være behov for en langtidsplan som både legger føringer for hva institusjonene kan forvente fra regjeringen, samtidig som den medfører strategisk styring gjennom konkrete satsninger.

NSO ser med spenning på det videre arbeidet med langtidsplanen for forskning og høyere utdanning, og er spent på hvilke resultater innspillene vil gi. Vi ser frem til videre høring om langtidsplanen på et senere tidspunkt.